Perustuslakivaliokunnalle

Perustuslakivaliokunta on pyytänyt minulta lausuntoa hallituksen esityksestä työntekijän henkilöön liittyvää irtisanomisperustetta koskevan lainsäädännön muuttamiseksi (HE 158/2025 vp). Esitän lausuntonani kunnioittaen seuraavaa.

Hallitus ehdottaa työsopimuslain ja merityösopimuslain säännöksiä työntekijän henkilöön liittyvästä irtisanomisperusteesta muutettaisiin niin, että työsopimuksen päättämiseen riittäisi asiallinen syy nykyisen asiallisen ja painavan syyn sijasta. Ehdotuksen valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin lähtökohtana on perustuslain 18 §:n 3 momentin säännös, jonka mukaan ketään ei saa erottaa työstä ilman lakiin perustuvaa syytä.

Kuten perusoikeusuudistusta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 309/1993 vp) todettiin, säännös ilmentää työoikeudellista heikomman suojelun periaatetta. Tämä merkitsee, että sen tulkinnassa ja soveltamisessa ensisijainen on työntekijän eikä työnantajan näkökulma. Säännös on säädetty työntekijän suojaksi tai, toisin ilmaistuna, kysymyksessä on työntekijän perusoikeus. Säännöstä ei voida asettaa vastakkain samassa perustuslain pykälässä säädetyn elinkeinovapauden kanssa, kuten hallituksen esityksen säätämisjärjestysperusteluissa annetaan ymmärtää. Kysymys ei ole siitä, että irtisanomisperusteista säädettäessä olisi aina punnittava työntekijälle perusoikeutena turvattua irtisanomissuojaa ja työantajalle turvattua elinkeinovapautta. Työntekijöiden perusoikeudet rajoittavat aina, ikään kuin määritelmänomaisesti, työnantajan elinkeinovapautta, tämähän on heikomman suojelun perusajatus.

Jotta perustuslain 18 §:n 3 momentin mukaisella irtisanomissuojalla olisi merkitystä, laissa säädettäviltä perusteilta on edellytettävä ensinnäkin tiettyä täsmällisyyttä ja

toiseksi tiettyä painavuutta. Kumpaakaan vaatimusta ei täyttäisi esimerkiksi lain säännös, jonka mukaan työntekijän saa irtisanoa, kun syytä on. Hallituksen ehdotus merkitsee, että lain muuttamisella otettaisiin nimenomaan kanta, jonka mukaan syyn ei tarvitse olla painava; riittää kunhan se on asiallinen. Painavuus-vaatimuksen poistaminen on käsitykseni mukaan ristiriidassa perustuslain 18 §:n 3 momentin mukaan. Jos työntekijän saisi lain mukaan irtisanoa ”asiallisesta syystä”, ero säännökseen, jonka mukaan työntekijän saisi irtisanoa kun syytä on, ei ole suuri.

Vaatimus laissa säädettävien irtisanomisperusteiden täsmällisyysvaatimus liittyy perustuslakivaliokunnan korostamaan ennakoitavuuteen. Hallituksen esityksen säätämisjärjestysperusteluissa väitetään, että ehdotuksessa täsmennettäisiin irtisanomisperusteiksi kelpaavia syitä. En yhdy tähän käsitykseen. Hallituksen ehdottama luettelo ”asiallisista syistä” on esimerkkiluettelo; muutkin syyt voivat säännösehdotuksen mukaan olla asiallisia. Esimerkkiluettelossakin käytetään epätäsmällisiä ilmaisuja. ”Asiallinen syy” voi olla esimerkiksi ”epäasiallinen” käytös. Katson, että ehdotus ei täytä myöskään perustuslain 18.3 §:stä johdettavaa vaatimusta laissa säädettävien irtisanomisperusteiden täsmällisyydestä.

Täsmällisyysvaatimukseen liittyy perustuslakivaliokunnan lausunnossaan 47/2018 vp esittämä huomautus, jonka mukaan tuolloin käsitelty esitys jätti ehdotetun muutoksen merkityksen ”merkittävältä osin myöhemmän oikeuskäytännön varaan, mikä vähentää työntekijän henkilöön liittyvien irtisanomisperusteiden tulkinnan ennakoitavuutta”. Valiokunta katsoi, että ”perustuslain 18 §:n 3 momentin kannalta ei voida pitää asianmukaisena, että irtisanomista koskeva sääntely muodostuu lainsäädännön muutoksen johdosta epäselväksi ja olennaisesti vain perusteluissa esitettyjen käsitysten ja myöhemmän, vasta ehkä useiden vuosien jälkeen täsmentyvän oikeuskäytännön varaan jääväksi”. Tämä huomautus on syytä nyt toistaa ja korostaa, että kyse on lainsäätämisjärjestykseen vaikuttavasta ongelmasta.

Nyt käsiteltävässä ehdotuksessa ei ole kysymys heikennyskiellosta, jota sovelletaan – tai paremminkin: tulisi soveltaa – perustuslain 19 §:ssä säänneltyihin muihin kuin 1 momentin suojaamaan oikeuteen. Kysymys ei ole myöskään perusoikeusrajoituksesta, jota tulisi arvioida perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kannalta. Kyse on itse

perusoikeuden määrittelystä, vähimmäisedellytyksistä, joita ilman perusoikeutta ei lainkaan olisi. Jos ehdotusta kuitenkin haluttaisiin käsitellä rajoitusedellytysten kannalta, olennaista olisi perusoikeuden ydinalueen suoja. Nyt ollaan todella irtisanomissuojan ydinalueella.

Helsingissä 1.12.2025

Kaarlo Tuori